

ERIK NORBERG
5 februari 2010

29 januari 2010

Bibliotek, arkiv och museer som forskningens infrastruktur.

Förhållandet mellan forskning och infrastruktur haft olika former. På sin tid riktade historikern och statsmannen Hans Forssell stark kritik mot historikerna, universitetsforskningen och Riksarkivet, d.v.s. såväl humaniora som dess infrastruktur. Det var illa ställt med studenternas inskolning i forskningsproceduren och Riksarkivet i sin tur hade släppt ambitionen att vara "en plantskola för historiska forskare" för att i stället vara "ett ämbetsverk, vars uppgift vore att i hyllor uppsätta och vid rekvisition ur hyllorna nedtaga rikets gamla handlingar". Lösningen vore att det lärda verket skulle bli "en högskola för historisk forskning, dit lärarna vid universiteten kunna avsända sina lärjungar".

Detta skulle ha inneburit en ren symbios mellan historieforskningen och dess främsta infrastruktur. Det var en också en traditionell syn på verksamheten, med perspektiv från avnämaren forskaren. Men vi står också i en tid när det är naturligt att skilja mellan forskning och infrastruktur och när professionaliseringen drivs vidare men åt olika håll inom båda områdena. Det vi måste värja oss emot är en total uppdelning, som gör att avnämarna ensamma står för vetenskapen medan infrastrukturen ses som leverantör av färdigheter och grundmaterial. Även om infrastrukturen tjänar forskningen måste den upprätthållas på sund vetenskaplig grund.

Först några djupdykningar för att bättre förstå sammanhangen:

Fråga 2: Vari består humanioras infrastruktur?

Fråga 3: Finns en kulturkrock mellan humaniora och det vi menar med dess infrastruktur?

1 Vad är humaniora?

Den humanistiska forskningen och inte minst dess förhållande till naturvetenskapen har ofta diskuterats. Nyligen kom en intressant bok av Janken Myrdal, *Spelets regler i vetenskapens hantverk* (2009). Bl.a. framhåller han förhållandet till materialets ålder. För naturvetare blir texterna snabbt inaktuella, medan hos humanisterna även äldre litteratur kommer till användning (Jfr C G Malmströms historia om Frihetstiden). Något som brukar förundra naturvetaren är humanistens hänvisning till forskning som skedde för årtionden eller århundraden sedan. För humanisten kan det där finnas relevanta diskussioner eller presentation av källmaterial som kan tas upp till diskussion igen. Naturvetare brukar tala om en forskningens halveringstid som ett mått på giltighetstid.

Att naturvetare läser färre sidor kan bero på att texterna är koncentrerade och därför kräver en noggrann läsning. Humanisterna är mer vana vid snabb läsning och vid att långa partier av

texten kan vara transportsträckor men även att dessa transportsträckor kan bli huvudsaken, när man nästa gång läser texten ur en annan utgångspunkt. Humanvetenskapen tillmäter faktamaterialet, källorna eller fynden, ett särskilt värde och avsätter mängder av text för att undersökningen ska kunna presenteras så att den kan kontrolleras av andra forskare. Forskare ska i princip kunna återvända till samma källor och göra om undersökningen.

Dessutom brukar naturvetenskapen framhäva behovet av stora resurser för tekniska hjälpmedel. Humanisten och samhällsvetaren anses inte behöva särskilt mycket extra utrustning förutom datorer och kanske ett bibliotek. Men då bortser man kanske från investeringar i humankapital eller utbildning i smala ämnen som krävs för vissa discipliner, t.ex. latin för medeltidshistorian.

Till detta kan läggas, att det inom den naturvetenskapliga forskningen har etablerats ett arbetssätt som fungerar med forskargrupper, laboratoriegemenskap och stora sammanhållna projekt. Dessa strukturer kan i viss mån överföras till det humanistiska och samhällsvetenskapliga området, men djupgående forskning kräver ofta ensamma långa arbetsinsatser. Sådana är svårfinansierade och kan inte lätt passas in i de nuvarande universitetsstrukturerna. Doktorsavhandlingar i humanistiska ämnen framgår sällan ur ett forskarlag på samma sätt som inom naturvetenskapen utan är i regel unika projekt, som grundar sig på individuell datainsamling och bearbetning. Olika vetenskaper kräver olika arbetssätt och en likriktning med naturvetenskapen som förebild påverkar negativt den humanistiska forskningens omfattning och kvalitet. I fallet infrastruktur har man från ledande forskningspolitiskt håll, och ledande forskningsfinansierande organ, anlagt ett naturvetenskapligt perspektiv på humaniora.

Humanioradebatterna har en lång historia. Det har hävdats att svensk humanistisk forskning är satt på svältkost och halkar efter resursmässigt, dels i förhållande till sina utländska motsvarigheter dels i relation till andra vetenskapliga områden. *Institutet för studier av utbildning och forskning (SISTER)* gjorde för något år sedan en utredning om svensk humanistisk forskning.

En stor del av den totala humanistiska forskningen görs av doktorander. Ett diskussionsämne har varit den humanistiska forskningens form. Gränsen mellan populärvetenskap och vetenskap är mindre skarp inom humaniora och efterfrågan på humanistisk kunskap är stor att döma av försäljningen av böcker som bygger på humanistisk forskning. Diskussionen om den svenska humanistiska forskningens internationalisering eller hemmaförankring är utbredd och ofta får det humanistiska forskningsområdet kritik för att vara alltför nationell.

Hur ser resursläget ut för humanistisk forskning? I jämförelse med andra områden utgör de direkta statsanslagen för forskning en stor del av forskningsintäkterna inom humaniora och teologi. Det är också påfallande hur dominerande VR och RJ är som externa anslagsgivare. Man konstaterar att intäkterna för forskning har ökat stadigt fram till år 2003, därefter viker kurvorna nedåt främst beroende på att de externa anslagen har minskat. Diskussionen om den humanistiska forskningens ekonomiska urholkning är som vi sett befogad. De totala resurserna har inte bara minskat i absoluta tal, statsanslagen har inte heller räknats upp i samma takt som kostnadsökningarna.

Däremot har man inte tagit upp infrastrukturfrågor inom humaniora, i första hand arkiv, bibliotek och museer som forskningsresurs. Men en fråga som här är särskilt viktig kvarstår:

om humaniora framställs som relativt svagare än andra vetenskapsområden, hur framställs då dess infrastruktur.

2 Vad är infrastruktur?

De flesta skulle nog liksom undertecknad påstå att den främsta infrastrukturen för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning utgörs av samlingarna i bibliotek, arkiv och museer, deras bevarande och tillgängliggörande.

2.1 Vetenskapsrådet

En delvis annan bild får man om man vänder sig till de tunga forskningspolitiska organen. Vetenskapsrådet har när det gäller den statliga forskningspolitiken ett övergripande och långsiktigt ansvar för forskningsinfrastruktur som avser såväl grundforskning som behovsmotiverad forskning. I en av VR publicerad ”Guide till infrastrukturen; Rekommendationer för forskningsinfrastruktur på lång sikt från forskningsråden och VINNOVA”, alltså ett ganska brett samarbete mellan representativa organ, sägs bl.a. följande om humaniora och infrastrukturen:

Den humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningen spelar en central roll för förståelsen av omvärlden och för vårt agerande. Den behöver vidareutvecklas och fördjupas vad gäller teori och metod. Den behöver ökad tillgång till högkvalitativa och relevanta data på makro- och mikronivå. Under de senaste femton åren har en kraftig ökning av tillgången till omfattande mikrodatabaser varit en av de viktigaste drivkrafterna bakom metod- och teoriutvecklingen inom humaniora och samhällsvetenskap. Stora databaser med omfattande information om många individer gör att man kan utforska gamla frågeställningar på nya, bättre sätt och dessutom skapa möjligheter att studera problem som man tidigare inte har kunnat analysera. Strukturer måste skapas som underlättar insamling, strukturering och analyser av empiriska data över regions- och nationsgränser och som underlättar samverkan mellan forskningsdiscipliner.

Historiskt sett har humaniora legat efter samhällsvetenskaperna när det gäller att använda infrastruktur för forskning, fortsätter man. Den infrastruktur som stöder humaniora består av två pelare: databaser och humanistiska laboratorier. Databaserna finns spridda bland universitet och organisationer. Databaserna kommer att fortsätta vara betydelsefulla, men den mest spännande utvecklingen inom infrastrukturen är framväxten av humanistiska laboratorier.

Som exempel på infrastrukturer inom humaniora nämns bl.a. Tandemlaboratoriet för arkeologiska studier vid Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet. Arkeologiska forskningslaboratoriet vid Stockholms universitet, Miljöarkeologiska laboratoriet och HumLab vid Umeå universitet. Humanistiska laboratorier har en nyckelroll när det gäller att hantera och arkivera material digitalt så att information kan spridas ändamålsenligt. Mycket av det material som används inom humanistisk forskning ligger för tillfället inlåst i magasin. Humanistiska laboratorier kommer att kunna hjälpa forskarna att omvandla data från verklig till virtuell form, det vill säga från konkret till digitalt.

Detta är i själva verket en något förvånande skrivning. Bibliotek, arkiv och museer samt deras gemensamma organisationer i Sverige och den utvecklade delen av världen tillhandahåller

fortfarande stora delar av sitt material i traditionell form samtidigt som man under senare decennier har satsat ganska kraftigt på elektroniskt material. Men här möter vi en annan värld, forskarsamhällets organisatörer och finansiärer, som uppenbarligen arbetar i ett helt annat sammanhang. Vi noterar här hur den traditionella informationsstrukturen som representeras av ABM-institutionerna fullkomligt saknas i en väsentlig del av den svenska forskningspolitiska diskussionen.

2.2 *Kommittén för forskningens infrastrukturer*

En systematisk genomgång av infrastruktur av stor betydelse lämnade Kommittén för forskningens infrastrukturer i skriften *Forskningsinfrastruktur för framtiden*. Den var också underlag till Vetenskapsrådets forskningsstrategi 2009-2012 samt till Vetenskapsrådets remissvar på forskningspropositionen:

Långsiktigt perspektiv på forskningspolitiken:

Infrastruktur i form av till exempel avancerade acceleratoranläggningar, beräkningsresurser, datanät och databaser är således helt avgörande för forskningens framsteg. Några exempel: Omfattande databaser är en förutsättning för stora delar av partikelacceleratorer observationer med teleskop Kunskapen om biomolekyler och materials atomära strukturer för synkrotronljus- och neutronstrålning.

Möjligheterna att utforska polartrakterna och havsbottenarna är beroende av forskningsfartyg Klimatforskningen är beroende av globala detektionssystem för att följa klimatförändringar Högpresterande datorer är avgörande för vår förmåga att analysera omfattande data eller simulera förlopp inom de flesta vetenskapsområden.

Revolution av forskningen genom användning av e-vetenskap:

eVetenskap öppnar för nya möjligheter och utmaningar inom såväl fysik och astronomi som områden inom samhällsvetenskaperna, livsvetenskaperna och humaniora, som av hävd inte varit teknikorienterade. Här ställs stora krav på gränsöverskridande samarbeten mellan substansområdets forskning (även lagstiftning och etikfrågor berörs) och expertis inom teknik och mjukvaruutveckling.

Brister i det nuvarande systemet:

Få nya infrastrukturer har etablerats under de senaste decennierna, så det finns ett uppdämt behov i flera områden. Begränsad nationell och internationell samordning av infrastruktur inom humaniora och samhällsvetenskap, medicin och livsvetenskaper, samt miljö- och klimatforskning.

Övergripande strukturella förutsättningar för att Sverige även i fortsättningen ska vara en framstående forskningsnation:

Nationellt behövs ett övergripande strategiskt grepp om utvecklingen av forskningsinfrastruktur inom alla forskningsfält. Både för grund- och tillämpad forskning, genom en organisation som KFI vid Vetenskapsrådet i nära samarbete med andra forskningsfinansiärer. Liknande organisationer håller på att bildas i andra europeiska länder vilket visar på behovet. Några av de huvudsakliga uppgifterna är att fånga upp och tydliggöra forskningens långsiktiga behov, att samordna behoven mellan olika discipliner för både grund- och tillämpad forskning, att samarbeta internationellt kring infrastrukturer, att utveckla

allmängiltiga metoder för organisation, finansiering, effektiv drift, utveckling och utvärdering av infrastruktur, långsiktig planering av resurser och utveckling av utvärderingsmetoder.

2.3 *European Strategy Forum on Research Infrastructures (ESFRI)*

Om då detta har varit svensk forskningspolitik, hur ser det ut internationellt? Jo, på ett i stort liknande sätt. ESFRI är en europeisk samarbetsorganisation för forskningsinfrastrukturfrågor. 2004 gav EU:s forskningsministrar organisationen i uppdrag att skapa en plan för en europeisk infrastruktur inom alla områden – en roadmap eller vägvisare. Den första europeiska vägvisaren för gemensam forskningsinfrastruktur – the European Roadmap for Research Infrastructures – publicerades den i oktober 2006. I de allmänna skrivningarna känner vi i detalj igen innehållet i programskriften från VR och de andra forskningsråden.

Akademiernas Europaorganisation ALLEA har också helt nyligen reagerat mot detta och i en skrivelse till ESF uttalat följande:

The vision of partners for the restructuring of the RI landscape in Europe seems somewhat narrow (vide list of actors), even if this is considered a document for ESF Member Organisations. ALLEA is also concerned that the vision of research infrastructures here developed does not mention the large scale academy projects (also in the Humanities and Social Sciences) as supported by the national academies (and often through cross-border International collaboration). This is all the more worrying as ALLEA which is supposed to be speaking on behalf of Member Academies has not received any information about the ESF Forum on medium-sized RIs.

2.4 *ABM-institutionerna*

Biblioteken har således ingenting eller mycket litet att göra med den infrastruktur inom humaniora som har beskrivits här. En tröst är att inte heller arkiv och museer ryms i diskussionen. Man kan således med fog påstå att det råder en betydande skillnad mellan vad forskningens policyorgan menar med humanioras infrastruktur och det kulturarvsinstitutionerna avser. Och vad beror då detta på? Vi skall undersöka några faktorer som kan ha skapat detta avstånd.

3. Kulturkrock mellan lärda verk/ABM-institutioner och forskarna

För ett par år sedan svarade jag för en utvärdering i Högskoleverkets regi av utbildningen i arkivvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap samt museologi. Det gav anledning till reflektioner över dels de gamla professionsämnenas utveckling, dels förhållandet mellan de traditionella disciplinerna samt den nya professionsutbildningen. Inte minst även eftersom det i utvärderingar av det slaget läggs vikt vid högskolornas infrastruktur, och då särskilt tillgången just till biblioteksresurser.

3.1 *Professionalisering inom ABM-yrkena*

En långsiktig tendens har varit att antalet forskarutbildade har minskat inom institutionerna. Särskilt tydligt har detta varit på chefsnivå. Frågan om modernisering av behörighetsvillkoren har varit under diskussion sedan 1950-talet. En bärande tanke var, att utvecklingen ställde allt större krav på en differentiering av kunskaperna. Förslaget ledde till att de tidigare formella behörighetskraven uteslöts.

Lösningen var präglad av en ny syn på de lärda verkens roll i samhället. Samtidigt var detta ett grundskott mot forskarutbildningen i de lärda verken. Sverige var långt ifrån ensam om utvecklingen. Tendensen var mycket stark i de flesta likartade länder, men den väckte ändå ingen större uppmärksamhet i den internationella diskussionen.

Successivt har i stället yrket gått genom sin egen professionalisering. ABM-ämnena har ofta växt fram ur andra discipliner, men också ur behovet av professionalisering och en mer omfattande yrkesutbildning på olika områden inom ABM-sektorn. Som universitetsdiscipliner är ABM-ämnena relativt unga och relativt små, med biblioteks- och informationsvetenskap som det äldsta och största. Som forskarutbildningsämnen är de ännu under uppbyggnad. Vid svenska universitet och högskolor har ett halvdussin disputationer skett inom biblioteks- och informationsvetenskap. Sin största betydelse har ABM-ämnena för närvarande som forskningsanknutna yrkesutbildningar. Gemensamt för alla utbildningarna (med undantag för biblioteks- och informationsvetenskap i Borås) är att institutionerna är små och sårbara, ofta uppbyggda kring ett fåtal lärare.

Ämnena inom ABM-området har utvecklats ur och lever i nära samarbete med andra ämnen, inte bara inom humaniora utan också andra vetenskaper, exempelvis etnologi, historia, informationsvetenskap, juridik, konstvetenskap, litteraturvetenskap, sociologi och flera teknik- och naturvetenskapliga ämnen.

Undervisningen inom ABM-områdets ämnen är i hög grad förbunden med institutioner och föremål (arkiv, museer, bibliotek, böcker, handskrifter etc.) och avser delvis att utbilda studenter som ska tjänstgöra som personal inom dessa institutioner. Under de senaste decennierna har ämnena emellertid fått ett vidare och mer teoretiserat uppdrag. Den utvecklingen har accelererat genom de senaste decenniernas digitalisering av hela kultur- och dokumentsektorn. Denna digitalisering har fungerat ”främmandegörande” på området och fått forskarna att ställa teoretiska grundfrågor ur nya aspekter – i de digitala informationsflödenas tid är det inte längre så självklart vad som är ett ”dokument”, en ”bok” eller ett ”bibliotek” – samtidigt som den också har förändrat själva verksamheten inom ABM-fältet.

Frågan om kunskap eller färdighet är klassisk, när det gäller professionsutbildning med akademisk ambition. Ofta har den tagit formen av en motsättning mellan å ena sidan studenternas vilja att få en praktisk utbildning som omedelbart och direkt motsvarar arbetsgivarens krav samt å den andra institutionsledningens ambition att höja den vetenskapliga nivån. Arkiven, biblioteken och museerna vill också anställa utbildad personal som behärskar det praktiska hantverket och är kritiska till vad de uppfattar som verklighetsfrämmande teoretiseringar och till utbildningar som – såsom de uppfattar det – inte lär sina studenter att behärska viktiga hantverksmässiga färdigheter.

Under andra hälften av 1900-talet försköts historieforskningen mot modern historia, socialhistoria och utnyttjandet av massdata, och historikerna vände sig alltmer från den källkritiska metodens primat till ett teoriberoende. Utvecklingen medförde ett ändrat beroende av arkivmaterialet. Flera studier har belyst frågan. Staffan Smedberg har undersökt avhandlingar i olika ämnen under perioden 1960-1979. Hans försiktiga slutsats var att historikerna visat en måttlig nedgång i utnyttjandet av källor i Riksarkivet och Krigsarkivet men någon ökning i landsarkiven. Generellt för ett antal likartade ämnen gällde att man i ökande utsträckning använt sig av material i statliga myndigheter och organisationer och i motsvarande grad minskat besöken vid arkivinstitutionerna.

En undersökning av Pär Frohnert över innehållet i Historisk Tidskrift bekräftade att uppmärksamheten på källmaterial och källkritik gradvis minskade. Antalet uppsatser som hänvisat till arkivmaterial minskade från drygt hälften under 1960-talet till knappt 40 % under perioden 1972-1983 och till en tredjedel under 1990-talets sista hälft. En indelning av bidragen efter deras beroende av arkivmaterial visade att en tredjedel av uppsatserna huvudsakligen byggde på arkivmaterial under 1960-talet, men att andelen minskade till en femtedel under mellanperioden och till några få procent under 1990-talet. En motsvarande undersökning av Jan Lindroth över C-uppsatser i historia vid Stockholms universitet bekräftade att arkivmaterialet hade större betydelse i början av perioden än i slutet. Även om underlaget inte är enkelt att tolka, är tendensen tydlig: historikernas utnyttjande av arkiven minskade.

3.4 *Entfremdung*

Sammanfattningsvis skulle jag alltså vilja påstå att kulturarvsinstitutionerna och "forskarsamhället" har avlägsnat sig från varandra med negativa följder för bådadera. Det visar sig också att konferenser och seminarier som anordnas av forskarsamhället för att belysa informationsteknikens konsekvenser så gott som alltid riktar sig till det egna området, d.v.s. i första hand till avnämarna och inte producenterna, d.v.s. ABM-institutionerna. Å andra sidan uppvisar den rika konferensverksamhet som ABM-institutionerna står för en motsvarande ovilja att engagera just avnämarna.

Det kan tilläggas att man sedan lång tid från kulturarvsinstitutionernas sida framfört önskemål om att avnämarna, i varje fall de stora forskningsprojekten, regelmässigt skall avdela resurser även för den forskningsförberedande insats som den traditionella infrastrukturen erbjuder. Kulturpolitiskt har frågan varit kall. Vi kan mot detta notera att den sorts infrastruktur som de forskningspolitiska organen utgår från har sin förankring i högskoleväsendet.

Och vad gör man åt det då? Man får ge uppmärksamhet åt frågan, försöka se vilka krafterna är och hoppas att forskningspolitiskt ansvariga i regeringskansli och forskningsorgan lyssnar. Man får väl slutligen själv försöka dra ett strå till stacken.

4. **Vad som görs inom ABM-sektorn**

4.1 *Forskning och utveckling inom ABM-institutionerna*

En viktig strukturfråga i vetenskapssamhället gäller kontakterna mellan universiteten och den forskning och det forskningsmaterial som finns inom kultursektorn. Vitterhetsakademien

försöker dra sitt strå till stacken för att skapa förbindelser mellan universitetsforskningen och forskningen inom museer och kulturvårdande myndigheter. Akademien stödjer en forskarskola vid Nordiska museet, närmare ett tjugotal postdoktjänster, finansierade gemensamt av akademien och Riksbankens jubileumsfond syftar till att långsiktigt stödja forskningen inom ABM-området. Med Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet har Akademien djupa kontakter som resulterar i gemensamma projekt och konferenser. Akademien stödjer ett stort antal grundläggande forskningsprojekt vid dessa institutioner.

Det är nödvändigt att betona att det parallellt med etablerandet av nya professionsämnen finns en livaktig forskning inom traditionella ämnen vid institutionerna, trots att det varit mycket tal om brist på forskning. En utredning finansierad av Vitterhetsakademien och RJ, *Forskningen vid svenska ABM-institutioner* av Anna Lihammer, ger ett bra underlag:

”En DIK-undersökning från 2004 identifierade de allvarligaste problemen som ”den låga forskningsaktiviteten, forskningens bristande organisation och planering samt inte minst den framtida kompetensförsörjningen”. Dessa problem är fortfarande i hög grad giltiga. Men denna undersökning visar en positiv trend. Andelen kvalitativ forskning som bedrivs har ökat, dock är utvecklingen inte lika tydlig när det gäller forskningens formaliserade och institutionella ställning. Forskningen är ännu i mycket liten grad inbyggd i den övriga verksamheten på något formaliserat sätt. Forskningen bedrivs med externa medel och i regel av projektanställd personal. De externa samarbetena är fortfarande i mångt och mycket informella och beroende på enskilda individers personliga nätverk snarare än på samarbeten på institutionsnivå.

För att göra forskningen vid svenska ABM-institutioner långsiktig krävs satsningar på den formaliserade delen av verksamheten; forskningsansvariga, forskningschefer, vetenskapliga råd, forskningsprogram och formaliserade externa samarbeten. Forskningen måste på ett tydligare och mera formaliserat sätt bli en del av den övriga verksamheten. Så länge den nästan uteslutande bedrivs av tillfällig personal inom externfinansierade projekt är detta behov faktiskt ännu större. Eftersom den annars riskerar att bli helt upphängd på enskilda individer. Att det skulle bedrivs för lite – eller ingen – forskning vid svenska ABM-institutioner är alltså inte korrekt, men däremot har forskningen än så länge en svag och kortsiktig grund att vila på.”

Vad har då hänt inom eVetenskapen? Ja, den som talar om en nyligen inträffad revolution genom informationsteknologin kan erinra sig att utvecklingen nu hållit på i ett sextiotal år, sedan man konstaterade genom matematikmaskinnämnden att datamaskinerna var förträffliga när det gäller att hantera massdata. Digitaliseringen inom arkiv (kyrkbokföringen, lantmäteriets kartor), bibliotek (samlingar av olika slag) och museer. Söksystem och databaser inom arkiv (NAD), biblioteken (LIBRIS) och museerna utvecklas ständigt. Bryggor mellan sektorerna konstrueras genom standardisering, söksystem som Sondera och K-samsök.

4.2 *Regeringens uppdrag om nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande*

Enligt de slutsatser som antagits av kulturministrarna i EU ska medlemsstaterna upprätta nationella strategier och mål samt främja synergier mellan de olika institutioner som arbetar med att digitalisera vårt kulturarv.

Mot bakgrund av detta har regeringen i propositionen *Tid för kultur* (prop. 2009/10:3] aviserat att en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande ska tas fram. I propositionen urskiljs ett antal strategiska utvecklingsområden som är prioriterade: användarvänliga lösningar, en effektivare hantering av digital information. I den utsträckning det är möjligt bör kataloger och portaler samordnas mellan institutioner och sektorer. I den digitala miljön blir det av mindre betydelse var objekt förvaras. Även gemensamma söksystem bör vidareutvecklas. Den digitala tekniken öppnar också för ökad interaktivitet och funktioner som gör det möjligt för användarna att själva bidra till att beskriva, katalogisera och vidareförmedla den information som finns. En fråga av stor betydelse är också att institutionerna når grupper med särskilda behov.

Regeringen beslutade den 9 november 2009 att uppdra åt ett antal myndigheter och institutioner att inkomma med underlag för en nationell strategi för digitalisering, elektronisk tillgång och digitalt bevarande. Uppdrag och inbjudan gäller både arkiv, bibliotek, museer och institutioner med audiovisuella samlingar. Uppdraget ska redovisas senast den 9 april 2010.

Att skapa gemensamma system för ökad tillgänglighet är dock ingen okomplicerad sak. Ofta handlar det om att alla parter måste komma överens i tekniskt komplicerade frågor som rör sådant som filformat och standarder. Det handlar också om de gemensamma regelverk som gör det möjligt att publicera material med respekt för Upphovsrätten. Detta är naturligtvis mycket lovande, men satsningen förutsätter att den kan komma att bygga också på något nytt i fråga om institutionell bas eller ekonomiskt bidrag.

4.3 Slutligen

Det är således viktigt att de institutioner som tillhandahåller den främsta infrastrukturen för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning också betraktas som en del av forskarsamhället. Men det ställer också krav på institutionerna själva: de måste upprätthålla egen vetenskaplig kompetens och den utveckling som framgångsrikt äger rum måste äga rum med forskningens krav för ögonen.

Annars kan det gå som det förespåddes av Karl Kraus, den kände österrikiske författaren och debattören för drygt hundra år sedan. Han tillgodogjorde sig i fulla drag dåtidens enastående infrastruktur för fritt och fruktbart tänkande: den wienska kafékulturen. När hans favoritkafé Café Griensteidl skulle lägga ned för att ge plats åt ett nytt kontorshus var hans reaktion fylld av sarkasm: ”var skall man nu söka sin bildning i framtiden, blir det i Meyers konversationslexikon?” Och vad skall vi göra om vi misslyckas i våra satsningar, blir det Wikipedia?